یادداشت

رفع محاصره دریایی چگونه ممکن است؟

ادامه از صفحه اول

در این رابطه، مرور تجربه عراق بعد از جنگ کویت می‌تواند درخور توجه باشد. دولت عراق که بعد از اخراج از کویت همچنان تحت شدیدترین تحریم‌های جامع شورای امنیت باقی مانده بود، در اکتبر ۱۹۹۴ با هدف فشار بر آمریکا و انگلیس برای رفع تحریم‌ها، اقدام به تمرکز نیرو در مرز کویت کرد و کوشید شورای امنیت و نیز کشورهای عربی را برای کاهش سخت‌گیری‌ها تحت فشار قرار دهد. اما بغداد از این اقدام خود نتیجه‌ای نگرفت و شورای امنیت با صدور یک قطع‌نامه فصل هفتمی دیگر (۹۴۹) استقرار نیروهای عراقی در مرز کویت را محکوم کرد و خواستار عقب‌نشینی آنها شد. البته شاید این اقدام بغداد در تصویب قطع‌نامه ۹۸۶ با عنوان «نفت در برابر غذا» که شش ماه بعد تصویب شد، بی‌اثر نبود.

بحران خودرو؛ تحمیل بار سوءمدیریت به مردم

ادامه از صفحه اول

آیا هدف از واردات، ایجاد رقابت و حمایت از حقوق مصرف‌کننده است یا صرفا کسب درآمد تعرفه‌ای و مدیریت مقطعی بازار؟ چرا حجم واردات به اندازه‌ای نیست که انحصار موجود را به چالش بکشد و خودروساز داخلی را به کاهش قیمت و ارتقای کیفیت وادار کند؟ وزارت صمت باید به‌روشنی توضیح دهد چه ملاحظات و محدودیت‌هایی مانع واردات مؤثر خودرو شده و چرا سیاست تجاری کشور از ثبات و پیش‌بینی‌پذیری لازم برخوردار نیست.

تعارض منافع؛ دولت در کدام سوی بازار ایستاده است؟

مسئله مهم‌تر، تعارض منافع در ساختار حکمرانی خودرو است. چگونه می‌توان از تنظیم‌گری مؤثر سخن گفت، وقتی دولت هم سیاست‌گذار و تنظیم‌گر بازار است و هم در مالکیت و مدیریت بخشی از صنعت خودرو نقش دارد؟ چه نهادی باید از حقوق مصرف‌کننده در برابر منافع بنگاه‌های تحت حمایت دولت دفاع کند؟ چرا اصلاح ساختار مالکیت و مدیریت خودروسازان و استقرار نظام حکمرانی شرکتی پاسخ‌گو به نتیجه نرسیده است؟ چه کسانی از تداوم انحصار و محدودیت رقابت منتفع می‌شوند و چرا هزینه آن باید از جیب مردم پرداخت شود؟

چه انگیزه‌ای مانع واردات خودروهای برقی و کم‌مصرف به کشور است؟

تناقض دیگر در سیاست انرژی کشور آشکار است. در شرایطی که ناترازی بنزین به یکی از چالش‌های جدی اقتصاد کشور تبدیل شده و آلودگی هوا هزینه‌های سنگینی به سلامت عمومی تحمیل می‌کند، چرا توسعه خودروهای کم‌مصرف، هیبریدی و برقی با جدیت و ثبات دنبال نمی‌شود؟ مگر نه آنکه واردات خودروهای کم‌مصرف و برقی، صرفه‌جویی در مصرف بنزین، کاهش آلودگی هوا و کاهش هزینه‌های سلامت عمومی را به همراه دارد؟ چرا سیاست‌های تعرفه‌ای به‌جای تسهیل ورود فناوری‌های جدید، در مواردی به مانعی در مسیر آن تبدیل می‌شوند؟ برنامه دولت برای توسعه زیرساخت شارژ خودروهای برقی، تأمین برق مورد نیاز و نوسازی فناوری ناوگان حمل‌ونقل چیست؟

نقش دستگاه‌های متولی در بحران خودرو

وزیر صمت هنگام کسب رأی اعتماد از ساماندهی بازار خودرو سخن گفت؛ امروز حاصل این وعده چیست؟ وزارت صمت باید درباره افت تولید، کیفیت، بهره‌وری و سیاست واردات پاسخ‌گو باشد. بانک مرکزی باید میزان ارز تخصیصی و موانع تأمین آن را شفاف کند. شورای رقابت درباره مقابله با انحصار، سازمان حمایت درباره مبانی قیمت‌گذاری و سازمان ملی استاندارد درباره کیفیت و ایمنی محصولات گزارش دهد. گمرک و سازمان توسعه تجارت نیز باید موانع اجرائی واردات را روشن کنند.

حمایت از تولید یا حمایت از بنگاه‌های ناکارآمد؟

حمایت از تولید داخلی زمانی توجیه اقتصادی و اجتماعی دارد که به افزایش بهره‌وری، ارتقای فناوری، کاهش هزینه تولید و رضایت مصرف‌کننده منجر شود. آیا وقت آن نرسیده است که حمایت‌های دولتی به شاخص‌های قابل سنجشی مانند کیفیت، ایمنی، بهره‌وری، کاهش قیمت تمام‌شده، صادرات و رضایت مشتری مشروط شود؟ چرا بنگاه‌هایی که سال‌ها از حمایت برخوردار بوده‌اند، همچنان بدون ارزیابی شفاف عملکرد از این امتیازات بهره‌مند می‌شوند؟

چه کسانی از بحران خودرو نفع می‌برند؟

مردم حق دارند بدانند نتیجه ده‌ها سال حمایت از صنعت خودرو چه بوده، چه میزان از منابع عمومی و ارزی کشور صرف آن شده و چه دستاوردی در مقابل به دست آمده است. بازار خودرو بیش از هر چیز به پاسخ‌گویی نیاز دارد: چه کسی مسئول این بحران است، چه کسانی از تداوم آن منتفع می‌شوند و مسئولان چه زمانی قرار است به‌جای وعده‌های تکراری، برنامه‌ای روشن و عملیاتی برای پایان‌دادن به این ناکارآمدی‌ها ارائه کنند؟

پیش‌نویس «نظام حقوقی فضای مجازی» می‌خواهد شورای عالی فضای مجازی را به مرجع سیاست‌گذاری این حوزه تبدیل کند

نقشه تازه برای حکمرانی فضای مجازی

شرق: پیش‌نویس «نظام حقوقی فضای مجازی کشور» را که به‌تازگی منتشر شده، نمی‌توان صرفا مجموعه‌ای از پیشنهادها برای اصلاح قوانین عقب‌مانده از فناوری دانست. آنچه در این سند ترسیم شده، فراتر از تدوین چند قاعده برای فعالیت پلتفرم‌ها، حفاظت از داده‌ها یا توسعه اقتصاد دیجیتال است؛ پیش‌نویس در پی بازآرایی ساختار تصمیم‌گیری و اجرای سیاست‌ها در فضای مجازی است. در مرکز این بازآرایی، شورای عالی فضای مجازی در رأس قرار دارد؛ شورایی که قرار است به «یگانه مرجع سیاست‌گذار و راهبر» این حوزه تبدیل شود و مرکز ملی فضای مجازی نیز بازوی اجرائی آن باشد.

این سند که مرکز ملی فضای مجازی برای دریافت نظر کارشناسان و فعالان بخش خصوصی منتشر کرده، هنوز مصوبه نهایی نیست و مسیر تصویب خود را طی نکرده است. بنابراین، آنچه در آن آمده، فعلا بیانگر جهت‌گیری پیشنهادی سیاست‌گذار است، نه قواعد لازم‌الاجرای امروز. با این حال، دامنه موضوعاتی که پیش‌نویس به آنها پرداخته و به‌ویژه اختیاراتی که برای شورای عالی و مرکز ملی در نظر گرفته است، آن را به متنی مهم برای فهم مسیر احتمالی حکمرانی فضای مجازی در کشور تبدیل می‌کند. پیش‌نویس در قالب ۱۰ ماده، مجموعه‌ای از راهبردها و اقدامات عملیاتی را تا افق ۱۴۱۰ به تصویر می‌کشد. در این نقشه راه، ۴۴ اقدام عملیاتی پیش‌بینی شده که ۲۰ اقدام به اصلاحات ساختاری و ۲۴ اقدام به تدوین یا اصلاح قواعد حقوقی اختصاص دارد. مهلت اجرای اقدامات نیز از شش ماه تا سه سال در نظر گرفته شده است. اما پرسش اصلی این است که این برنامه قرار است با چه ساختاری اجرا شود و اختیار تصمیم‌گیری، نظارت و پاسخ‌گویی در نهایت در کدام نهاد متمرکز خواهد شد؟

شورای عالی؛ از نهاد سیاست‌گذار تا مرجع یگانه حکمرانی

یکی از مهم‌ترین بخش‌های پیش‌نویس، بازتعریف جایگاه شورای عالی فضای مجازی است. در بند ۸-۲-۱، این شورا به‌عنوان «یگانه مرجع سیاست‌گذار و راهبر حوزه حکمرانی فضای مجازی» معرفی شده و مرکز ملی فضای مجازی نیز جایگاه بازوی اجرائی آن را پیدا می‌کند. در طرح پرحاشیه نظام‌بخشی فضای مجازی هم تمام قدرت تصمیم‌گیری در این حوزه به شورا و مرکز ملی فضای مجازی سپرده شده است. این پیش‌نویس همچنین بر اعمال نظارت بر مصوبات نهادهای بخشی از سوی شورای عالی و از طریق مرکز ملی تأکید می‌کند و از سلب صریح و کامل صلاحیت‌های موازی از سایر دستگاه‌ها سخن می‌گوید. این بند، صرفا تأکید دوباره بر نقش شورای عالی نیست؛ متن از انتقال و متمرکزشدن صلاحیت‌هایی صحبت می‌کند که تاکنون ممکن است میان نهادهای مختلف توزیع شده باشند. به بیان دیگر، پیش‌نویس می‌خواهد مرز اختیار دستگاه‌های موازی را دوباره تعریف کند و مرکز ثقل سیاست‌گذاری و راهبری را به شورای عالی منتقل کند. در همین چارچوب، اختیار ایجاد هرگونه نهاد جدید در حوزه حکمرانی فضای مجازی نیز به‌صورت انحصاری برای شورای عالی و مجلس شورای اسلامی در نظر گرفته شده است. این موضوع در کنار تأکید سند بر سلب صلاحیت‌های موازی، نشان می‌دهد که ساماندهی نهادی یکی از محورهای اصلی این پیش‌نویس است. به نظر می‌رسد این بند هم برای غیرفعال‌کردن ستاد ساماندهی فضای مجازی در نظر گرفته شده که خرداد به دستور رئیس‌جمهوری تشکیل شد و در اولین تصمیم دستور داده شد اینترنت بعد از ۸۸ روز متصل شود.

با این حال، سند در بخش مربوط به قانون‌گذاری، نقش مجلس را حذف‌شده یا بی‌اهمیت نمی‌داند؛ برعکس، از اصلاحات ساختاری برای افزایش تمرکز مجلس بر قانون‌گذاری در حوزه فضای مجازی، تقویت ظرفیت کارشناسی دستگاه‌های اجرائی برای تدوین لوایح و جلوگیری از انفعال مجلس به دلیل وجود شورای عالی سخن می‌گوید. بنابراین، مسئله اصلی در اینجا تفکیک جایگاه سیاست‌گذاری و راهبری کلان از مسئولیت قانون‌گذاری است؛ هرچند نحوه تحقق این تفکیک و نسبت عملی این دو نهاد، از موضوعاتی است که در مرحله تدوین و تصویب نهایی اهمیت تعیین‌کننده خواهد داشت.

مرکز ملی؛ هم مجری، هم ناظر و ارزیاب

در ساختار پیشنهادی، مرکز ملی فضای مجازی فقط مسئول هماهنگی و پیگیری اجرای تصمیم‌ها نیست. ماده ۱۰ پیش‌نویس، مسئولیت نظارت مؤثر، رصد مستمر، پایش هماهنگ و سنجش میزان پیشرفت اهداف و اقدامات عملیاتی را نیز بر عهده این مرکز می‌گذارد. مرکز باید هر شش ماه گزارش ارزیابی اجرای سند را به شورای عالی ارائه و آن را به‌صورت عمومی منتشر کند. دستگاه‌های مسئول نیز موظف هستند گزارش عملکرد تفصیلی خود را هر شش ماه به مرکز ملی تحویل دهند. در کنار این وظایف، مرکز باید سالانه اثربخشی هنجاری و کارکردی سند را ارزیابی کند و در صورت شناسایی خلأهای قانونی یا تغییر اقتضائات فناورانه و سایر ملاحظات، پیشنهادهای اصلاحی را برای تصویب به مرجع وضع سند ارائه دهد. همچنین، در پایان هر سال، پیشنهادهای خود برای بازنگری و به‌روزرسانی سند را به شورای معین ارسال می‌کند. دامنه اختیارات مرکز به همین موارد محدود نمی‌شود. بر اساس ماده ۱۰، اگر دستگاهی در اجرای تکالیف خود تأخیر کند، از انجام آنها سر باز بزند یا مفاد سند را نقض کند، مرکز ملی باید موضوع را به دستگاه‌های نظارتی و مراجع ذی‌صلاح گزارش دهد؛ مراجع مربوطه نیز موظف هستند خارج از نوبت به این گزارش‌ها رسیدگی کنند. مسئولیت خسارات مادی و معنوی ناشی از تأخیر، نقض یا ترک فعل نیز بر عهده بالاترین مقام دستگاه مربوطه گذاشته شده است. در این میان، یک نکته ساختاری قابل توجه است: مرکز ملی در پیش‌نویس، هم در جایگاه بازوی اجرائی شورای عالی قرار دارد و هم مسئول پایش، ارزیابی و گزارش‌دهی درباره عملکرد دستگاه‌هاست. این تمرکز وظایف، پرسش‌هایی درباره چگونگی ارزیابی مستقل عملکرد خود مرکز و سازوکار پاسخ‌گویی آن ایجاد می‌کند؛ به‌ویژه آنکه در متن، مسئولیت‌های گسترده‌ای برای این نهاد تعریف شده، اما سازوکار مستقلی برای سنجش عملکرد خود مرکز به‌روشنی تشریح نشده است.

زیرساختی با مالکیت انحصاری دولت

یکی دیگر از بخش‌های مهم سند، تعیین تکلیف لایه‌های مختلف زیرساخت ارتباطی کشور است. در این پیش‌نویس، هسته لایه ارتباطات به‌عنوان اموال عمومی غیرقابل انتقال و تحت مالکیت و حاکمیت دولت تعریف شده است. در مقابل، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در لایه‌های دسترسی و خدمات داده، در چارچوب قواعد حقوقی صریح، پایدار و رقابت‌پذیر پیش‌بینی شده است. این تفکیک، صرفا یک دسته‌بندی فنی نیست؛ سند برای هسته ارتباطی، جایگاهی متفاوت از سایر لایه‌های شبکه در نظر گرفته و مالکیت آن را به دولت اختصاص می‌دهد. در عین حال، برای حضور بخش خصوصی در لایه‌های دسترسی و خدمات داده، بر ضرورت قواعد روشن و پایدار تأکید می‌کند. در همین بخش، اینترنت ماهواره‌ای نیز از قلم نیفتاده است. پیش‌نویس تأکید دارد که ارائه، توسعه و بهره‌برداری از خدمات اینترنت ماهواره‌ای در قلمرو کشور باید تحت حاکمیت ملی قرار گیرد و چارچوب حقوقی و تنظیم‌گری آن به‌گونه‌ای تدوین شود که با سیاست‌ها و الزامات ملی همخوان باشد. همچنین، تدوین لایحه توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، از جمله شبکه، فیبر نوری، نسل پنجم ارتباطات و الزامات فعالیت اپراتورهای ماهواره‌ای، در زمره تکالیف وزارت ارتباطات قرار گرفته است. با این صورت‌بندی، سند از یک سو مالکیت دولتی هسته ارتباطی را تثبیت می‌کند و از سوی دیگر، مشارکت بخش خصوصی را در بخش‌هایی از زنجیره ارتباطات به رسمیت می‌شناسد. با این حال، مرز دقیق میان هسته ارتباطی و لایه‌های دسترسی و خدمات داده، یکی از موضوعاتی است که در متن به تعریف روشن‌تر و جزئیات اجرائی بیشتری نیاز دارد؛ زیرا دامنه این تفکیک می‌تواند بر نوع سرمایه‌گذاری، رقابت و نقش‌آفرینی بخش خصوصی اثر بگذارد.

فیلترینگ؛ حرکت به سمت محدودسازی هدفمند یا بازتعریف ابزار کنترل؟

پیش‌نویس در بخش محدودسازی محتوا، از رویکردی سخن می‌گوید که به‌جای مسدودسازی کامل پلتفرم‌ها و دامنه‌ها، بر تحلیل هوشمند و لایه‌ای و تمرکز بر محتوای غیرقانونی تأکید دارد. در این چارچوب، محدودیت‌ها باید مستند به قانون، ضروری، متناسب، شفاف و با کمترین آسیب به حقوق کاربران اعمال شوند. توضیح دلایل محدودیت، پیش‌بینی امکان اعتراض و رسیدگی قضائی و حفظ خدمات پایه و کسب‌وکارهای آنلاین نیز از دیگر ملاحظات مطرح‌شده در سند است. در نگاه نخست، این رویکرد با فیلترینگ فراگیر و مسدودسازی یک پلتفرم به دلیل وجود محتوای غیرقانونی در آن تفاوت دارد. سند تلاش می‌کند میان محتوای غیرقانونی و کل بستر انتشار آن تفکیک قائل شود و محدودیت را به سطح مشخص‌تری از محتوا منتقل کند. اما این به معنای کنارگذاشتن ابزار مسدودسازی نیست. در بخش مربوط به ضمانت‌اجراهای کیفری، همچنان از محدودیت‌های موردی و مسدودسازی هوشمند سخن گفته شده است. نکته دیگر، مسئولیت تدوین چارچوب محدودسازی و فیلترینگ است. بر اساس پیش‌نویس، مرکز ملی فضای مجازی باید ظرف شش ماه چارچوب مربوط به فیلترینگ و محدودیت‌ها را با همکاری نهادهای مشخص‌شده تدوین کند. در فهرست این نهادها، وزارت اطلاعات، وزارت اقتصاد، ستاد کل نیروهای مسلح، سازمان صداوسیما، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دادستانی کل کشور دیده می‌شوند؛ اما نام وزارت ارتباطات در این فهرست نیامده است. بنابراین، اگرچه متن از محدودسازی هدفمند، تناسب و امکان اعتراض سخن می‌گوید، تعیین دقیق مصادیق محتوای غیرقانونی، مرجع تشخیص، شیوه اجرای محدودیت و چگونگی رسیدگی به اعتراض کاربران، همچنان به تدوین قواعد تکمیلی وابسته است. بدون روشن‌شدن این جزئیات، فاصله میان اصول اعلام‌شده در سند و تجربه عملی کاربران می‌تواند همچنان محل مناقشه باقی بماند.

اینترنت در شرایط بحران؛ باز هم تکلیف دستور قطع سراسری اینترنت مشخص نیست

موضوع محدودیت دسترسی در شرایط اضطراری و بحران نیز در پیش‌نویس مطرح شده است. سند بر این تأکید دارد که محدودیت‌های زمان بحران باید مستند به قانون، متناسب و زمان‌مند باشند و برای مدیریت شرایط اضطراری، ساختار فرماندهی و مرجع واحد پیش‌بینی شود. مرکز ملی فضای مجازی نیز موظف شده است چارچوب مدیریت محدودیت‌ها در بحران را ظرف شش ماه تدوین کند؛ در این بخش، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، وزارت اطلاعات و ستاد کل نیروهای مسلح در شمار نهادهای همکار قرار گرفته‌اند. با وجود این، در متن پیش‌نویس حکم صریح و مستقلی درباره شرایط، مرجع و ضوابط قطع سراسری اینترنت دیده نمی‌شود. در نتیجه، نمی‌توان از این سند نتیجه گرفت که مسئله قطع کامل دسترسی به اینترنت با جزئیات حقوقی تعیین تکلیف شده است. آنچه در متن آمده، تأکید بر قانون‌مندی، تناسب و محدودبودن زمانی تصمیم‌ها در شرایط بحران است؛ اما اینکه این اصول در چه سازوکاری و با چه ضمانت اجرائی اعمال خواهند شد، به چارچوب تکمیلی و تصمیم‌های بعدی وابسته است. این بخش از آن جهت اهمیت دارد که تجربه محدودیت‌های گسترده اینترنت، پرسش درباره مرجع تصمیم‌گیر، حدود اختیار نهادها و حقوق کاربران در وضعیت اضطراری را به یکی از مسائل اصلی حکمرانی فضای مجازی تبدیل کرده است. پیش‌نویس به این مسئله ورود کرده، اما هنوز پاسخ کامل و روشنی برای همه ابعاد آن ارائه نمی‌دهد.

سکوهای خارجی؛ ترکیب تنظیم‌گری و دیپلماسی

در بخش مربوط به سکوهای خارجی و چندملیتی، پیش‌نویس بر شناسایی و اعمال صلاحیت قانونی جمهوری اسلامی نسبت به خدماتی تأکید می‌کند که بر حقوق شهروندان، نظم عمومی یا منافع ملی اثر می‌گذارند. با این حال، سند تصریح می‌کند که تحقق این صلاحیت، به‌ویژه در قبال سکوهای مستقر در خارج از کشور، نباید صرفا بر اعمال یک جانبه و قهری قواعد و ضمانت‌اجراها متکی باشد. در این رویکرد، مجموعه‌ای از ابزارهای حقوقی، تنظیم‌گری، اقتصادی، زیرساختی و دیپلماتیک در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند. مشوق‌ها و تنبیه‌های مالی متناسب، سرمایه‌گذاری هدفمند و ایجاد مزیت‌های فنی، اقتصادی و خدماتی برای زیست‌بوم داخلی، از جمله ابزارهایی هستند که سند برای کاهش وابستگی به سکوهای خارجی مطرح می‌کند. همچنین، مدیریت ترافیک بین‌المللی باید با رعایت اصول ضرورت، تناسب، شفافیت، منع تبعیض ناروا و توجه به حقوق و منافع کاربران انجام شود. در بخش دیگری از همین راهبرد، پیش‌نویس به دنبال فعال‌ترشدن دیپلماسی فضای مجازی و ائتلاف‌سازی با کشورهای همسو برای تغییر ساختار حکمرانی جهانی اینترنت است. سند وضعیت فعلی حکمرانی جهانی اینترنت را تحت سلطه ایالات متحده توصیف می‌کند و از حمایت ایران از سازوکارهایی سخن می‌گوید که با وجود تدوین‌کنندگان، این ساختار را به سمت نقش‌آفرینی برابرتر دولت‌ها و ملت‌ها سوق دهد. در پیشنهادهای مطرح‌شده درباره این حوزه، انتقال برخی کارکردهای مربوط به نام‌گذاری و تخصیص نشانی‌های اینترنتی از ساختار فعلی به اتحادیه بین‌المللی مخابرات یا نهادی تخصصی ذیل سازمان ملل نیز مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، تدوین اسناد بین‌المللی الزام‌آور درباره موضوعاتی مانند جنگ سایبری، تحریم‌های سایبری و دستکاری شناختی کاربران از سوی پلتفرم‌ها در زمره پیشنهادهای این بخش قرار دارد.

گزارش کامل را در سایت شرق بخوانید

طبق این پیش‌نویس اختیار ایجاد هرگونه نهاد جدید در حوزه حکمرانی فضای مجازی نیز به‌صورت انحصاری برای شورای عالی و مجلس شورای اسلامی در نظر گرفته شده است. این موضوع در کنار تأکید سند بر سلب صلاحیت‌های موازی، نشان می‌دهد که ساماندهی نهادی یکی از محورهای اصلی این پیش‌نویس است

جدول ۵۴۶۷ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- خواهش- درشت‌هیکل و بدقواره- واحد شمارش قنات ۲- همبستگی- مبتلا به بیماری سل- حیثیت ۳- زمان‌سنج- شهری در شمالی‌ترین نقطه گیلان ۴- برای بیان درد و آزردگی به کار می‌رود- بخش پایانی- صاحب کتاب تاریخ مسعودی ۵- آش- نوعی پارچه با الیاف طبیعی- وسیله مصنوعی جانشین برای جبران نقص عضو ۶- توده غیرطبیعی در سطح پوشش‌های مخاطی- شهر مقبره گوهرشاد- قومی ایرانی ۷- از بالا به پایین دید داشتن- خونخوار مغول- پدر عرب ۸- بی‌حرکت‌شدن- هنر قرن بیستم- طرح می‌کشد ۹- کلمه پرسشی- زمین بی‌آب و علف- نگاه ۱۰- بله انگلیسی- فعال و سرزنده- از ارائه‌های ادبی ۱۱- آشیانه جغد- تلاش و مبارزه برای ادامه زندگی- تپه کوچک ۱۲- سراینده حدیقه‌الحقیقه- نوعی خرما با پوست ضخیم- سیاره ۱۳- نوبت به نوبت- ساکنان محله ۱۴- غیرقابل تغییر- شهری در سوئد- شیرینی خامه‌ای لوله‌شده ۱۵- مبنای تاریخ اسلامی- رودی در کردستان- سوره چهل‌وسوم قرآن

عمودی:

۱- داخل- مسئول توزیع چای در ادارات- خوان ۲- درون‌مایه- شیرین‌گفتار- دندانه سوهان ۳- پنبه‌زن- ترس و بیم- سخت‌سر امروزی ۴- آینده- جمع مکسر ماده- شهری که مرکز سیاسی و اداری یک کشور است ۵- ناسازگار- سیم‌پیچ ۶- ضلالت- عنوان جنگ‌هایی که پیامبر(ص) در آنها شرکت نداشت- پیروان یک پیامبر ۷- تک‌خال- لقب تیم فوتبال آرسنال- نابودی ۸- سرزنش- گهواره- انگشت‌نما ۹- ماچ- نام قدیم همدان- من و شما ۱۰- واحد اندازه‌گیری اختلاف پتانسیل الکتریکی- رمانی عاشقانه نوشته فهیمه رحیمی- متذکر ۱۱- بیان عقیده- متلاشی‌شدن ۱۲- حالت خبردار در تکواندو- حریص- پول کشورهای خارجی ۱۳- همانندی- رودخانه ارس- گل خشک‌شده ۱۴- تلخ- شاه اسماعیل صفوی به کمک این طایفه به قدرت رسید- نوعی فیلم پرماجرا که در تماشاگر حس دائمی تعلیق ایجاد می‌کند ۱۵- آشوب‌طلب- لقب حضرت عیسی(ع) - گرما

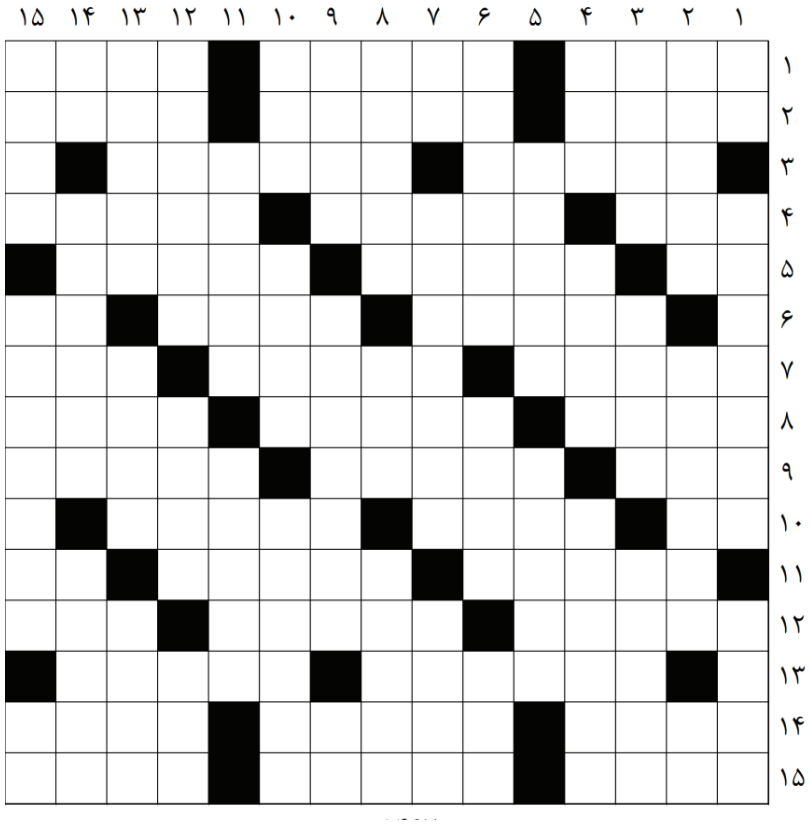

حل سودوکو ۴۴۶۲

۴	۷	۳	۱	۲	۶	۵	۹	۸
۹	۲	۱	۵	۸	۳	۴	۶	۷
۸	۶	۵	۷	۴	۹	۱	۳	۲
۵	۱	۲	۹	۳	۴	۷	۸	۶
۷	۸	۹	۶	۱	۲	۳	۴	۵
۳	۴	۶	۸	۵	۷	۹	۲	۱
۲	۹	۷	۴	۶	۵	۸	۱	۳
۱	۳	۴	۲	۷	۸	۶	۵	۹
۶	۵	۸	۳	۹	۱	۲	۷	۴

۴	۷	۸	۲	۹	۶	۳	۱	۵
۲	۱	۶	۵	۴	۳	۷	۸	۹
۹	۵	۳	۷	۱	۸	۲	۶	۴
۳	۴	۲	۹	۶	۷	۱	۵	۸
۷	۶	۵	۴	۸	۱	۹	۳	۲
۸	۹	۱	۳	۲	۵	۴	۷	۶
۶	۳	۹	۱	۵	۴	۸	۲	۷
۱	۸	۴	۶	۷	۲	۵	۹	۳
۵	۲	۷	۸	۳	۹	۶	۴	۱

حل جدول ۵۴۶۶

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	ا	ه	ن	گ	■	ه	م	ب	ر	گ	ر	■	ب	ل	خ
۲	ص	د	■	ر	ت	ا	ت	ی	و	■	د	ل	ا	و	ر
۳	ح	ر	م	ا	ن	■	ر	ا	م	ا	■	ا	س	و	د
۴	ا	■	س	ن	گ	ل	ج	■	ی	د	ک	ی	■	ر	س
۵	ب	م	ل	■	س	و	م	و	■	ب	ا	ن	د	■	ا
۶	ک	ل	م	ب	ی	ا	■	ح	د	ا	د	■	ا	ک	ل
۷	س	ا	■	د	ر	ی	ا	د	ل	■	ر	ا	و	ی	■
۸	ا	ی	م	ن	■	ح	د	ا	ق	ل	■	س	ر	ش	ت
۹	■	م	ت	ه	م	■	ا	ن	ک	ا	ر	ا	■	ی	ی
۱۰	س	ت	م	■	س	و	ت	ی	■	و	ا	س	و	ن	ک
۱۱	ی	■	م	ق	د	س	■	ت	ب	ا	ه	■	ص	ف	ی
۱۲	م	ه	■	ب	س	ی	ط	■	و	ن	د	ا	ل	■	ت
۱۳	ی	ا	س	ا	■	م	غ	ر	ب	■	ا	ب	ت	د	ا
۱۴	ن	ر	و	د	ا	■	ر	و	ی	ک	ر	د	■	ف	ک
۱۵	ه	ی	ز	■	د	ه	ل	ی	ن	و	■	م	ع	ا	

سودوکو سخت ۴۴۶۳

	۲			۹			۵	
	۴		۲				۹	۱
					۷	۶		
		۸	۷					
		۵	۸		۴	۹		
					۹	۳		
		۱	۴					
۵	۸				۳		۷	
	۶			۱			۳	

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

سودوکو ساده ۴۴۶۳

	۵		۷	۸			۹	
		۶				۳		۵
					۳			۱
۷	۳	۵		۲	۶		۴	
۴								۳
	۱		۳	۷		۵	۶	۲
۹			۲					
۶		۱				۸		
	۷			۱	۹		۲	

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.